

Kőhalmi László¹

A biztonság bővületében

Bevezető gondolatok

Az euro-atlanti civilizációban a 17. század óta uralkodik a Nyugat tudományos felsőbbrendűségét, az eszközszerű racionalitás fontosságát hangsúlyozó megközelítés.² Még mindig tartja magát a felvilágosodásból származó, a tudományok és a technika fejlődésébe vetett teljes bizalmon alapuló megingathatatlan hit a haladásban, az emberiség diadalmas előremenetelében egy végső, paradicsomi állapot felé.

Ezt a megközelítést a politikai paletta egymástól távol helyezkedő ideológusai is vallják: mind a liberális típusú, a piacgazdaságra épülő demokráciák; mind a marxizmus-leninizmus táptalaján kifejlődött kommunista teóriák is valláspótlékként tekintenek a tudomány mindenhatóságára.

A nyugati társadalmak legújabb fejlődését elemezve egyre többen merik kijelenti, hogy válság van. Néhány évtizeddel ezelőtt még komoly bátorságot igényelt volna a polgári társadalmak értelmiségétől, hiszen aki bírálni merészelte a nyugati típusú demokráciák működését, az akár egzisztenciális biztonságát is veszélybe sodorhatta, mert könnyen ráaggatták a „kommunistaszimpatizáns” jelzőt. A kritikai hangok felelősödését persze az is lehetővé tette, hogy a volt szocialista vagy szociáldemokrata rezsimek szinte mind a pluralista demokrácia és a piacgazdaság útját követik.³

A kritika, a nyugati kultúrkör válságának felismerése ugyanakkor nem jelenti a modern fejlődés totális tagadását, annak teljes elvetését. A helyes analízist követheti a szükséges reform, az irányvonalak rendbetétele.

A változásoknak azonban drasztikus, átfogó jelleggel kell rendelkezniük, és mindez egy valóban új világ(rend) kialakítását igényli, egy olyan globális és lokális szempontokat egyaránt figyelembe vevő érték- és szempontrendszert, amely korunk emberének az alapoktól kiinduló átformálását követeli meg.

¹ Tanszékvezető egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Kriminológiai és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék. Kapcsolat: kohalmi.laszlo@ajk.pte.hu.

² Segesváry Viktor: *Civilizációk dialógusa*. Hága, Mikes International, 2004. 4.

³ Segesváry Viktor: *Tanulmányok, cikkek, beszédek és előadások. Vol. I. 1994–2000*. Hága, Mikes International, 2006. 3.

A tudomány képviselői több esetben tettek arra kísérletet, hogy meghatározzák azokat a szempontokat, értékeket, amelyeket az emberiségnek elsődlegesen követnie kellene. Idesorolható a Római Klub számára László Ervin vezetése alatt elkészült *Célok az emberiség számára* (*Goals for Mankind*) címmel 1977-ben publikált jelentése is,⁴ amelyben már – az elsők között – megfogalmazódott a biztonság iránti igény.

A biztonság mítosza

A biztonság jelentéstartalmának mélyebb megismeréséhez kiindulási alapként a jogtudományban gyakran használt úgynevezett negatív jellegű megközelítés adhat némi támpontot, ugyanis a biztonság a biztonság hiányával korrelatív viszonyban van. Ádám Antal a biztonság hiánya alatt valamiféle fenyegetést, veszélyt, ártalmat, károsodást, hátrányt, félelemmel és/vagy gyötrellemmel járó szenvedést ért.⁵ A biztonság az előbb leírtak reciproka, vagyis egy sajátos oltalmi, védettségi helyzetet jelent.⁶

A biztonság fogalmában Hans-Jörg Albrecht szerint benne foglaltatik, hogy az nem jelenti a jogtárgyak sérelmének teljes kizárhatóságát.⁷

A biztonság fogalmi ellentéte nem a bizonytalanság, mivel ez utóbbi nem jár együtt automatikusan hátránnyal.⁸ A biztonság ellentétpárja a biztonság hiánya. Mindez az emberre vonatkoztatva – Gazdag Ferenc és Remek Éva szerint – annyit jelent, hogy biztonságban van az, aki nincs veszélyben. Félelmei és aggodalmai pedig annak nincsenek, aki nem érzel, azaz nem „percipiál” fenyegetettséget.⁹

A biztonság és annak hiánya rendkívül változatos értelmezésben jelent és jelenik meg a különböző civilizációkban, és függ az adott veszély/hátrány volumenétől, térbeli kiterjedtségétől, műszaki kapacitásállományától stb.¹⁰

A biztonság állami megközelítésében és kezelésében – Ádám Antal értelmezésében – jelentős cezúra a nemzetállamok létrejötte, és a valós vagy fiktív „társadalmi szerződésekben” kimondott vagy kimondatlan állami biztonsági garanciavállalás. Az államok alapvetően három „biztonsági termék” produkálására

⁴ László Ervin: Globális problémák – a Római Klub szemlélete és hatása. *Valóság*, 28. (1985), 5. 19.

⁵ Ádám Antal: A biztonság az értékek között. *JURA*, 11. (2005a), 1. 33.

⁶ Vida Csaba: A biztonság és a biztonságpolitika katonai elemei. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 1. (2013), 1. 89.

⁷ Hans-Jörg Albrecht: Biztonság és bűnmegelőzés. Objektív biztonság – szubjektív biztonság. In Virág György (szerk.): *Kriminológiai Tanulmányok* 47. Budapest, OKRI, 2010. 17.

⁸ Ádám (2005a): i. m. 33.

⁹ Gazdag Ferenc – Remek Éva: *A biztonsági tanulmányok alapjai*. Studia Universitatis Communia. Budapest, Dialóg Campus, 2018. 17.

¹⁰ Ádám Antal: A jogi alapértékek harmóniája és versengése. *Polgári Szemle*, 2. (2006), 7–8. 29–31.

szereződnek: az állambiztonságra, a nemzetbiztonságra és a közbiztonságra.¹¹ Ez utóbbi – a Jubiláns értelmezésében – a bűnözés hiányát, vagy legalábbis nagyon alacsony szintjét jelenti a széles közvéleményben, illetve a politikai diskurzusban.¹²

A biztonsági triász „leszállítása” a megrendelőknek, az állampolgároknak azonban nem kizárólagosan a szép szó, a baráti meggyőzés eszközével ment és megy végbe, hanem durvább vagy lágyabb módon, de erőszakos és/vagy militáns mechanizmusok alkalmazásával is.¹³

A hidegháborús oppozíció, a merev bipoláris szembenállás – részben – történeti kategóriává válását követően, a tudományos, társadalmi és politikai aktorok fellépésének köszönhetően a biztonságfogalom egyre összetettebbé, cizelláltabbá vált.¹⁴

A számtalan biztonságfogalom-megközelítések közül külön említést érdemel az ENSZ keretében 1994-ben a *Redefining Security: The Human Dimension* című jelentés.¹⁵ Száraz Enikő szerint ez a dokumentum alapozta meg az úgynevezett humán biztonság tartalmi összetevőinek korántsem lezárult széles körű kutatását, a leszűrt következtetések, változások megfogalmazását és valamilyen mérvű alkalmazását.¹⁶

A humán biztonság fogalmát holisztikus szemlélettel az embert és az emberi közösségeket fenyegető valamennyi veszélyt, ártalmat figyelembe véve és interdependensen kell kezelni, s mindez nem zárja ki sem az állambiztonság, sem a nemzetközi biztonság vagy a kollektív biztonság követelményét és védelmét.¹⁷

A holisztikus szemléletű humán biztonság mellőzhetetlen *differentia specifica* (például az éhínség, a szegénység elleni küzdelem) csokorba szedhetők, de mindez nem kezelhető lezárt, statikus kategóriaként, hanem egy dinamikusán változó ismérv- és követelményhalmaz.¹⁸

A *human security* elvileg tehát korszakunk valamennyi veszélyétől és ártalmától való mentességet jelenti, tudva, ismerve, hogy az emberközpontú biztonság kívánalma a gyakorlati élet síkján megvalósíthatatlan.

¹¹ Németh Zsolt: A rendőrségi bűnmegelőzés közösségi rendszet. In Borbíró Andrea et al. (szerk.): *A büntető hatalom korlátainak megtartása: A büntetés mint végső eszköz. Tanulmányok Gönczöl Katalin tiszteletére*. Budapest, ELTE Eötvös, 2014. 385.

¹² Németh Zsolt: A közbiztonság kriminológiai aspektusai. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, 74. (2012), 365.

¹³ Ádám Antal: A biztonság mint jogi érték. In Balogh Ágnes – Hornyák Szabolcs (szerk.): *Tanulmánykötet Erdősy Emil professzor 80. születésnapja tiszteletére*. Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata 136. Pécs, PTE ÁJK, 2005b. 13.

¹⁴ Kondorosi Ferenc: A biztonság változásai és a Blackwater szindróma kérdése. *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, 3. (2015), 2. 127.

¹⁵ Ian Holliday – Brendan Howe: Human security: A global responsibility to protect and provide. *The Korean Journal of Defense Analysis*, 23. (2011), 1. 73–75.

¹⁶ Száraz Enikő: A biztonság új dimenziói. *Külggyi Szemle*, 2. (2003), 2. 204.

¹⁷ Szási Ivett: A humánbiztonság koncepciója és mérésének lehetőségei. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 7. (2019), 2. 112–113.

¹⁸ Ádám (2006): i. m. 32–35.

A humán biztonsághoz elválaszthatatlanul kapcsolódik a védelem, az úgynevezett *human security defence*, és a megelőzést, elhárítást, helyreállítást is magában foglaló oltalom, a *safét*y elérése.¹⁹

A biztonság mint érték kiemel(ked)ése

A pluralista axiológia szerint érték az, amit az értékelő alany annak tart. Az érték tehát az emberi értékelés terméke, az értékelt tárgynak az értékelő által tulajdonított (imputált) minősége.²⁰ Az értékelő alanyoktól függ elsődlegesen az is, hogy mely értékek, milyen ötvözetben és sorrendben alkotnak számukra értékrendszert.

Bármely érték súlyát, hierarchikus helyzetét az ellentétéként létező veszély, hátrány, kár stb. értéktelen ártalmasságának szintje határozza meg, vagy legalábbis erőteljesen befolyásolja.²¹ Az értékek közül meghatározó szerep jut a jogi értékeknek, hisz azok jogi normák által is védettek. Kiemelkedő jelentőségűek a jogi értékek közül az úgynevezett jogi alapértékek, amelyek meghatározzák az egyéb jogi értékek kereteit és főbb tartalmi összetevőit, és ezáltal hatást gyakorolnak a nem jogi – például művészeti, kulturális stb. – értékekre. A jogi alapértékek rendszere folyamatos változásban, fejlődésben van, azok – a társadalmi-gazdasági, a tudományos-műszaki peremfeltételek módosulása miatt – dinamikájukban értelmezhetők.²² A jogi alapértékek egymás közötti viszonya optimális esetben, tehát minőségi jogalkotás esetén konzisztens.

Az elméletben harmonikusnak ígérkező viszonyt azonban a tapasztalati valóság nem feltétlenül igazolja vissza, sőt előfordulhat értékütközés, értékkonkurálás. Alkotmányos jogállamban az értékek – így a biztonság mint jogi alapérték – kollíziója esetében bírósági, legvégső esetben alkotmánybírósági verdikt dönt a jogi alapértékek hierarchiájáról.

A biztonság mint érték garantálásakor azonban a Josef Isensee által képviselt állami védelmi, oltalmi kötelezettség²³ olyan hatalmi vadhajtásokat eredményezhetnek, amelyek az állam, az állami bürokrácia részéről a közigazgatásban az őrláng-funkció helyett diszfunkcionalitást, hatalmi visszaéléseket katalizálhatnak.

¹⁹ Ádám Antal: Az alkotmányos jogállam újszerű feladata és működése. In Csefkó Ferenc (szerk.): *Ünnepi kötet Ivancsics Imre egyetemi docens, decan emeritus 70. születésnapjára*. Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pecs Publicata 140. Pécs, PTE ÁJK, 2008. 53.

²⁰ Losonczy István: Jogfilozófiai előadások vázlata. In Varga Csaba (szerk.): *Experta historica philosophiae iuris*. Budapest, Szent István Társulat, 2002. 19–20.

²¹ Ádám Antal: Értékek és értékelméletek. *Társadalmi Szemle*, 52. (1997), 5. 7.

²² Ádám (2006): i. m. 32–35.

²³ Josef Isensee: *Das Grundrecht auf Sicherheit. Zu den Schutzpflichten des freiheitlichen Verfassungsstaates*. Berlin – New York, de Gruyter, 1983. 21–31.

Mindez komoly veszélyeket rejt magában, hiszen a társadalom védelmének jelszava alatt akár irracionális kriminalizálási tendenciákat indít(hat) meg.²⁴ Ez viszont a szocialista diktatúrák gondolatbűncselekményi kategóriájának újra-éledését jelent(heti), vagyis a jogállam csendben erodálódik.

Winfried Hassemer helyesen észlelte annak veszélyét, hogy a tényleges hétköznapi életben éppen a közhatalom jelent(het)i a legnagyobb veszélyt az emberi szabadságra. A biztonság mint „termék” előállításán ténylegesen vagy látszólagosan fáradozó állam szíve szerint aláíratna állampolgáraival egy saját szabadságukat korlátozó biankó csekket.²⁵ Az ilyen állam azonban csalfa, hiszen leértékeli az emberek szabadságát, és azt az üzenetet sugározza a polgároknak, hogy az alapjogok közül a biztonság „*primus inter pares*”.²⁶

A hazai szakirodalomban Szikinger István feltárta a *securitization* árnyoldalait.²⁷ A „biztonságiasítás” azért veszélyes, mert a biztonságot ígérő diktátorjelöltek könnyen meghatározó politikai szereplővé válhatnak, és *stand by* üzemmódba helyezhetik a demokratikus intézményrendszer garanciális szerveit (például bíróságok, alkotmánybíróság), amint ez korunk politikai ingamozgásainál észlelhető.

Egyes politikai szereplők lényegében egy folyamatos virtuális háborús helyzetet generál(hat)nak saját politikai és jogi rémtetteik legitimálásához. Ennek a politikai hangulatkeltésnek a jogi leképeződése az antiterrorista jog,²⁸ amelynek tévútját mutatja a guantanamoi támaszponton történt szomorú eseménysor. Valószínűleg Jean Charles de Menezes brazil villanyszerelő, akit Londonban tévedésből, közlőről, hét lövéssel gyakorlatilag kivégeztek, ennek a biztonságos világrendnek az „üzemeltetési költsége”. Rosszkor volt, rossz helyen.

Az a biztonság, amely a büntetőeljárás garanciális szabályainak leépítésével,²⁹ az emberi jogok megsemmisítésével érhető el, semmit nem ér, mert az ilyen állapot a társadalom teremtő erejét pusztítja el.³⁰

²⁴ Uwe Volkmann: Sicherheit und Risiko als Probleme des Rechtsstaats. *Juristen Zeitung*, 59. (2004), 14. 700–703.

²⁵ Winfried Hassemer: Staat, Sicherheit und Information. In Johann Bizer – Bernd Lutterbeck – Joachim Rieß (szerk.): *Umbruch von Regelungssystemen in der Informationsgesellschaft – Freundschaft für Alfred Büllersbach*. Stuttgart, J.F. Steinkopf Druck, 2001. 232–233.

²⁶ Szikinger István: Téveszmék a biztonságról. In Virág György (szerk.): *OKRI Szemle 2. kötet*. Budapest, OKRI, 2012. 25.

²⁷ Szikinger (2012): i. m. 28–29.

²⁸ Szikinger István: Terrorizmus és jogkorlátozás. *Fundamentum*, 9. (2005), 3. 73–74.

²⁹ Finszter Géza – Korinek László: Maradhat-e alkotmányos jogállam Magyarországon? *Jogtudományi Közöny*, 70. (2015), 12. 575.

³⁰ Finszter Géza: Közbiztonság és jogállam. *Jog – Állam – Politika*, 1. (2009), 3. 168.

Az új biztonsági jolly joker: az egészségügyi biztonság

A koronavírus-járvány olyan helyzet elé állította az államokat és illetékes szerveket,³¹ amelyek menedzselésétől – legalábbis az euroatlanti civilizációs kormányok – elszoktak. A pandémia kezelése (például kolera, spanyolnátha) furcsa mód az egészségügyi-higiéniai körülmények javulása miatt rendszeridegenné vált a nyugati kultúrkörben, olyannyira, hogy maga a közegészségügyi ágazat szakmai presztízse is mérséklődött.

A közegészségügyi büntetőjog komoly jogtörténeti szabályozási előzménnyel rendelkezik.³² A közegészséget sértő deliktumok jellemzője, hogy a tettes bizonyos magatartásával létrehozott helyzet útján határozatlan számú ember életét, testi épségét és egészségét veszélynek teszi ki. További közös ismérv a veszély közeli volta, s a jogsérelmek bekövetkezésének nagyfokú valószínűsége.³³

A premodern kor ismerte a járványügyi büntetőjogban rejlő védelmi potenciálokat, napjainkban a nehézséget az egészségügyi biztonság és a szabadság közötti megfelelő egyensúlyi helyzet megteremtése jelenti. A biztonságnak mint alapjognak egy speciális szegmense, az egészségügyi biztonság ugyanis a Covid-19-járvány ideje alatt kiemelkedett és – nem ritkán *contra legem* vagy speciális felhatalmazások útján – szinte minden érdeket maga alá gyűrt.

A szabadság mint alapjog viszont arra hivatott, hogy megóvja az egyén szabadságát a közhatalom igazságtalan és aránytalan beavatkozásaitól. Egy jogállam anyajogszabálya, alkotmánya megköveteli a törvényhozótól, a közigazgatástól és az igazságszolgáltatástól, hogy egy pillanatra se tévessze szem elől az állam által megvédendő szabadságjogokat, és megteremtse, valamint megőrizze a megfelelő egyensúlyt a biztonság és a szabadság között.³⁴

Az alapjogok védelmének kötelezettsége során az államnak két szempontot célszerű figyelembe vennie: egyrészt az „alulmérés tilalma” szerint garantálnia kell egy bizonyos minimális mértékű védelmét a szabadságnak; másrészt a „túlmérési tilalom” is fennáll, azaz a szabadság korlátok nélkülsége egy kaotikus emberi „közösség” kialakulásához vezethetne.

Lényegében ezt a dilemmahelyzetet oldja fel a szakirodalomban, valamint az alkotmány- és emberi jogi bírósági gyakorlatban jól ismert arányossági klauzula.

³¹ Gál István László: A spanyolnátha, a koronavírus és a büntetőjog. *Büntetőjogi Szemle*, 9. (2020), 1. 57–58.

³² Angyal Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve 3. A testi sértés és a közegészség elleni bűntettek és vétségek*. Budapest, Athenaeum, 1928. 89–91.

³³ Finkey Ferenc: *A magyar büntetőjog tankönyve*. Negyedik, átdolgozott kiadás. Budapest, Grill, 1914. 777–779.

³⁴ Hans-Jürgen Papier: Umgang mit der Corona-Pandemie: verfassungsrechtliche Perspektiven. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 70. (2020), 35–37. 4.

Az államnak – akár külső szakértők bevonásával – folyamatosan vizsgálnia kellene, hogy mely veszélyelhárítási és elővigyázatossági intézkedések állnak arányban az aktuális vészhelyzettel. A jogi mérlegelés e kérdései sürgősen interdiszciplináris válaszokat várnak, és nem szabad azokat átengedni kizárólag virológusoknak, orvosoknak, epidemiológusoknak és természettudósoknak.³⁵

Az egészségügyi biztonság és a vírus elleni küzdelem címszavával olyan tudományos premisszákat és jogelveket negligáltak, amelyeket annak előtte sohasem. A korábban akár több évig tartó gyógyszerkísérletek hihetetlen módon lerövidültek, vagy kötelező szakmai protokollokat ignoráltak a vakcina gyors előállításának érdekében. Mindez szakmai dilemmát okozhat a kezelést elvégző orvosnak, hiszen az evidenciákat nélkülöző protokollok esetében megbillenni látszik a megengedett orvosi kockázatvállalás amúgy is ingatag szakmai ösvénye.

A vírus elleni védekezésre, az egészségügyi biztonságra hivatkozással, a több évszázados küzdelemmel kiépített jogállami architektúrát pillanatok alatt lebontották. Aki a mainstreamtől eltérő tudományos álláspontot képvisel, aki hiányolja a vizsgálati eredmények nyilvánosságát, az pillanatok alatt közellenséggé válhat, rosszabb esetben a tudományos véleménynyilvánítás kriminalizálására is sor kerülhet.

Még nincs a pandémiás scénáriókról elegendő tudás a birtokunkban, még távol állunk a tudományos evidenciák megfogalmazásától.

Megválaszolandó kérdést jelent az, hogy bizonyos szakterület – esetünkben a járványügy – egyáltalán szabályozható-e részletekre is kiterjedően törvényi szinten, mivel parlamenti hatáskör az alapvető jogokba történő beavatkozás. A törvényhozók nem engedhetik át a végrehajtó hatalomnak túl általánosan és homályosan megfogalmazott felhatalmazásokkal a jogkorlátozó beavatkozások impériumát, mert az jogállamrontó gyakorlat kialakulásához vezethet.

Itt az ideje, hogy a demokratikus államok abszolválják a pandémialeckét, és a törvényhozók mind országos, mind nemzetközi szinten jobban felkészüljenek a járványok, a veszélyhelyzetek gyors, hatékony, szakszerű és jogállami kezelésére.

³⁵ Papier (2020): i. m. 4.

Irodalomjegyzék

- Albrecht, Hans-Jörg: Biztonság és bűnmegelőzés. Objektív biztonság – szubjektív biztonság. In Virág György (szerk.): *Kriminológiai tanulmányok* 47. Budapest, OKRI, 2010. 17–35.
- Angyal Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve 3. A testi sértés és a közegészség elleni bűntettek és vétségek*. Budapest, Atheneum, 1928.
- Ádám Antal: Értékek és értékelméletek. *Társadalmi Szemle*, 52. (1997), 5. 3–19.
- Ádám Antal: A biztonság az értékek között. *JURA*, 11. (2005a), 1. 33–41.
- Ádám Antal: A biztonság mint jogi érték. In Balogh Ágnes – Hornyák Szabolcs (szerk.): *Tanulmánykötet Erdős Emil professzor 80. születésnapja tiszteletére*. Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata 136. Pécs, PTE ÁJK, 2005b. 13–30.
- Ádám Antal: A jogi alapértékek harmóniája és versengése. *Polgári Szemle*, 2. (2006), 7–8. 26–41.
- Ádám Antal: Az alkotmányos jogállam újszerű feladata és működése. In Csefkó Ferenc (szerk.): *Ünnepi kötet Ivancsics Imre egyetemi docens, decan emeritus 70. születésnapjára*. Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pecs Publicata 140. Pécs, PTE ÁJK, 2008. 45–58.
- Finkey Ferenc: *A magyar büntetőjog tankönyve*. Negyedik átdolgozott kiadás. Budapest, Grill, 1914.
- Finszter Géza: Közbiztonság és jogállam. *Jog – Állam – Politika*, 1. (2009), 3. 167–191.
- Finszter Géza – Korinek László: Maradhat-e alkotmányos jogállam Magyarországon? *Jogtudományi Közöny*, 70. (2015), 12. 570–579.
- Gazdag Ferenc – Remek Éva: *A biztonsági tanulmányok alapjai*. Studia Universitatis Communia. Budapest, Dialóg Campus, 2018.
- Gál István László: A spanyolnátha, a koronavírus és a büntetőjog. *Büntetőjogi Szemle*, 9. (2020), 1. 57–64.
- Hassemer, Winfried: Staat, Sicherheit und Information. In Johann Bizer – Bernd Lutterbeck – Joachim Rieß (szerk.): *Umbruch von Regelungssystemen in der Informationsgesellschaft – Freundesgabe für Alfred Büllesbach*. Stuttgart, J.F. Steinkopf Druck, 2001. 225–246.
- Holliday, Ian – Brendan Howe: Human security: A global responsibility to protect and provide. *The Korean Journal of Defense Analysis*, 23. (2011), 1. 73–91.
- Isensee, Josef: *Das Grundrecht auf Sicherheit. Zu den Schutzpflichten des freiheitlichen Verfassungsstaates*. Berlin – New York, de Gruyter, 1983. Online: <https://doi.org/10.1515/9783110893243>
- Kondorosi Ferenc: A biztonság változásai és a Blackwater szindróma kérdése. *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, 3. (2015), 2. 127–137.
- László Ervin: Globális problémák – a Római Klub szemlélete és hatása. *Valóság*, 28. (1985), 5. 14–25.
- Losonczy István: Jogfilozófiai előadások vázlata. In Varga Csaba (szerk.): *Experta historica philosophiae iuris*. Budapest, Szent István Társulat, 2002.
- Németh Zsolt: A közbiztonság kriminológiai aspektusai. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Iuridica et Politica*, Tom. 74. (2012), 365–375.
- Németh Zsolt: A rendőrségi bűnmegelőzés közösségi rendszet. In Borbíró Andrea – Inzelt Éva – Kerezi Klára – Lévy Miklós – Podoletz Léna (szerk.): *A büntető hatalom korlátainak megtartása: A büntetés mint végső eszköz. Tanulmányok Gönczöl Katalin tiszteletére*. Budapest, ELTE Eötvös, 2014. 379–389.
- Papier, Hans-Jürgen: Umgang mit der Corona-Pandemie: verfassungsrechtliche Perspektiven. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 70. (2020), 35–37. 4–8.
- Szegesváry Viktor: *Civilizációk dialógusa*. Hága, Mikes International, 2004.
- Szegesváry Viktor: *Tanulmányok, cikkek, beszédek és előadások. Vol. I. 1994–2000*. Hága, Mikes International, 2006.
- Száraz Enikő: A biztonság új dimenziói. *Külügyi Szemle*, 2. (2003), 2. 199–223.

- Szászi Ivett: A humánbiztonság koncepciója és mérésének lehetőségei. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 7. (2019), 2. 109–127. Online: <https://doi.org/10.32561/nsz.2019.2.9>
- Szikinger István: Terrorizmus és jogkorlátozás. *Fundamentum*, 9. (2005), 3. 73–80.
- Szikinger István: Téveszmék a biztonságról. In Virág György (szerk.): *OKRI Szemle 2. kötet*. Budapest, OKRI, 2012. 17–36.
- Vida Csaba: A biztonság és a biztonságpolitika katonai elemei. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 1. (2013), 1. 87–105.
- Volkman, Uwe: Sicherheit und Risiko als Probleme des Rechtsstaats. *Juristen Zeitung*, 59. (2004), 14. 696–703.